

Masarykova univerzita v Brně

Filozofická fakulta

Ústav české literatury a knihovnictví

Kabinet knihovnictví

PROJEKT NÁVRHU VÝZKUMU – VYUŽÍVÁNÍ WEBU 2.0 PROFESIONÁLNÍMI ZAMĚSTNANCI KNIHOVEN V ČR

Seminární práce k předmětu VIKBA12 Metodologie a statistika výzkumu

Autorky:	Markéta Kulíková	333858
	Marie Vlčková	333779
	Radka Vybíralová	333826

Typ studia: kombinované

Ročník: 2. ročník, semestr jaro 2010

Počet znaků: 14 145

Brno
2010

Obsah

1	Úvod.....	3
1.1	Stanovení výzkumného problému	3
1.2	Teoretický koncept výzkumu	3
1.3	Definice klíčových pojmů	3
1.3.1	Web 2.0	3
1.3.2	Library 2.0	4
1.3.3	Wiki	4
1.3.4	Blog	4
1.3.5	Tag.....	4
1.3.6	RSS.....	4
1.3.7	Chat	4
1.3.8	Sociální sítě	5
1.3.9	Instant messaging	5
1.3.10	Long Tail	5
1.4	Výzkumné otázky	5
2	Vybrané zdroje a existující literatura	6
2.1	Vyhodnocení zdrojů	9
3	Metodologie	9
3.1	Hypotézy.....	9
3.2	Proměně a opercionalizace	10
3.3	Vzorek respondentů	10
3.4	Doba konání průzkumu	10
3.5	Metoda výzkumu	10
3.6	Metoda sběru dat	10
3.7	Nástroje výzkumu.....	11
3.7.1	Návrh dotazníku	11
4	Předpokládaný závěr výzkumu	13
5	Návrhy pro další výzkum.....	13
6	Použitá literatura	14

1 Úvod

1.1 Stanovení výzkumného problému

Oblastí našeho zkoumání se stalo samotné knihovnictví, neboť problém jejího profesionálního přístupu k uživatelům v době, kdy lidé jsou zahlcováni informacemi všeho druhu, se jeví jako nezbytná. Otázkou však zůstává, zda jsou knihovníci na tuto roli dostatečně připraveni, ochotni si osvojovat nové technologie se vším, co nabízejí, a taktéž jsou otevřeni veškerým změnám, které s sebou přinášejí.

Zajímá nás, jaké faktory, a jak velkou měrou, mohou ovlivnit knihovníky v jejich profesionální činnosti i za jakých podmínek jsou ochotni využívat aplikace Webu 2.0.

1.2 Teoretický koncept výzkumu

Web 2.0 nabízí nesmírné množství příležitostí, díky nimž máme možnost vylepšit, zpříjemnit a obohatit knihovnické služby vůči svým uživatelům. Skýtá potenciál, jak přilákat do knihoven více uživatelů, kterým lze díky těmto nadstavbovým službám, pomineme-li kvalitnější profesionální přístup, nabídnout otevřenost, spolupráci, lepší komunikovatelnost a sdílení svých postojů i znalostí. V těchto situacích má nemalý vliv i samotná osobnost knihovníka.

1.3 Definice klíčových pojmů¹

1.3.1 Web 2.0

Obecné pojmenování pro různé prvky, služby, technologie apod., které kladou důraz na komunitu a její vzájemnou interakci, umožňuje uživatelům komunikovat navzájem a sdílet společně informace, hudbu, obrázky a videa. Snaží se co nejvíce vyhovět potřebám uživatelů a ve srovnání s minulostí se na uživatele mnohem více zaměřují.

¹ dle TDKIV

1.3.2 Library 2.0

Model knihovních služeb, který podporuje neustálé, cílevědomé změny. Knihovna se snaží odpovídat měnícím se potřebám uživatelů, a proto na ně flexibilně reaguje tím, že umožňuje svým uživatelům účast při zavádění nových - zejména elektronických - služeb, např. prostřednictvím blogů, aby si tak udržela současné uživatele a zároveň, aby působila na potenciální uživatele. Užívá přitom technologie Webu 2.0.

1.3.3 Wiki

Vzájemně propojené webové stránky, které jsou přístupné uživatelům přes webový prohlížeč a jejichž aktuální obsah mohou uživatelé doplňovat a obměňovat prostřednictvím tohoto prohlížeče. Kdokoli může vložit nový záznam a kdokoli jiný jej může měnit.

1.3.4 Blog

Webová stránka, která umožňuje registrovaným uživatelům publikovat své názory, myšlenky, poznatky, zkušenosti a webové odkazy k určitým tématům, často v podobě krátkých vstupů, jež jsou nejčastěji uspořádány chronologicky od těch nejnovějších po nejstarší.

1.3.5 Tag

Popisek, kterým uživatelé označují podle svého uvážení obsah WWW stránek (např. fotografie) za účelem jejich utřídění (folksonomie) a rychlejšího vyhledání označených objektů v budoucnu.

1.3.6 RSS

Formát pro publikování seznamu odkazů na aktualizované WWW stránky za účelem rychlého informování uživatele o novinkách a změnách.

1.3.7 Chat

Označení služby umožňující komunikaci prostřednictvím počítače v reálném čase s jiným uživatelem sítě nebo se skupinou uživatelů.

1.3.8 Sociální síť

Sociální síť (komunitní síť) je propojená skupina lidí pomocí on-line nástrojů, které jsou nápomocny k vzájemnému porozumění, sdílení názorů, myšlenek, stanovisek i zkušeností a tím se vzájemně ovlivňují.

1.3.9 Instant messaging

Internetová služba, umožňující svým uživatelům sledovat, kteří jejich přátelé jsou právě připojeni, a dle potřeby jim posílat zprávy, chatovat, přeposílat soubory mezi uživateli a i jinak komunikovat. Hlavní výhodou je v principu odesílání a přijímání zpráv v reálném čase.

1.3.10 Long tail

Vlastnost křivky mocinného rozdělení, kde po krátké části obsahující málo jednotek s velkou frekvencí výskytu následuje velké množství jednotek s malou frekvencí výskytu. Nejsou rozhodující pouze velké zdroje informací, ale svou úlohu sehrávají i ty menší. Přičemž nové technologie dávají možnost vyhledávat v nepřeberném množství zdrojů. Což vede k neustálému zlepšování služeb pro uživatele současných knihoven a možnost působení i na ty potencionální.

1.4 Výzkumné otázky

1. Má na využívání aplikací Webu 2.0 vliv věk nebo dosažené vzdělání?
2. Používají aplikace Webu 2.0 více knihovníci ve veřejných knihovnách nebo v akademických?
3. Odráží se zvýšené používání aplikací Webu 2.0 knihovníky v soukromí také v jejich profesionální sféře?
4. Je způsobeno menší přijímání aplikací Webu 2.0 knihovníky, kteří mají problém s osvojováním nových technik informačních a komunikačních technologií?
5. Má vliv na přijetí aplikací Webu 2.0 i samotná osobnost knihovníka?

2 Vybrané zdroje a existující literatura

1. zdroj

CHUA, Alton Y.K. – GOH, Dion H. A study of Web 2.0 applications in library websites. *Library & Information Science Research* [online]. May 2010 [cit. 2010-05-13], In Press. Dostupný z www: <http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6W5R-502NJYN-

[1&_user=835458&_coverDate=05%2F13%2F2010&_alid=1339764507&_rdoc=2&_fmt=high&_orig=search&_cdi=6577&_sort=r&_st=13&_docanchor=&_ct=41&_acct=C000045159&_version=1&_urlVersion=0&_userid=835458&md5=fa973e7c4192cb894ae16dfcd6529191](http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6W5R-502NJYN-1&_user=835458&_coverDate=05%2F13%2F2010&_alid=1339764507&_rdoc=2&_fmt=high&_orig=search&_cdi=6577&_sort=r&_st=13&_docanchor=&_ct=41&_acct=C000045159&_version=1&_urlVersion=0&_userid=835458&md5=fa973e7c4192cb894ae16dfcd6529191)> ISSN 0740-8188.

Autoři studie jsou si vědomi velké síly aplikací Webu 2.0, jenž se neustále vyvíjí a zahrnuje stále nové možnosti, které by měly být brány na zřetel v činnosti jednotlivých knihoven. Jejich zájem se pak zaměřil především na to, jaké aplikace Webu 2,0 jsou používány, které převažují a jak moc ovlivňují úroveň samotných webových stránek knihoven. Přičemž výběr nebyl učiněn pouze z jednoho druhu knihoven, ale mapoval jak knihovny veřejné, rovněž tak akademické. Navíc byl proveden na několika kontinentech - Severní Americe, Evropě i Asii.

Závěry výzkumu jsou důležitým ukazatelem, kdy sami knihovníci si uvědomují, že užití aplikací webu 2.0 při tvorbě webových stránek, významnou měrou zvyšují aktivitu ze stran uživatelů, kteří mají vyšší očekávání od informačních institucí v éře digitalizace. Největší požadavky jsou kladeny na kvalitu služeb, dále jakosti a nakonec kvalitu informací. I když byl výzkum zúžen pouze na webové stránky v angličtině, přesto se stává cenným přínosem i pro případnou realizaci našeho výzkumu, neboť se potvrdilo, že výběr regionu má nezanedbatelný vliv na využívání a zapojování se uživatelů v komunikaci pomocí nových nástrojů. Přičemž v tomto výzkumu jednoznačnou převahu měla Severní Amerika v porovnání s knihovnami v Evropě či Asii. Z toho vyplývá, že knihovnictví v Evropě a tedy i v České republice by více mělo zohlednit otázku, zda a v jakém rozsahu zlepšit své služby a využít přitom nástrojů Webu 2.0.

2. zdroj

YOUNG-MI, Kim. – JUNE, Abas. Adoption of Library 2.0 Functionalities by Academic Libraries and Users: A Knowledge Management Perspective. *Library & Information Science*

Research [online]. May 2010, v 3, [cit. 2010-05-19]. s. 211-218. Dostupný z WWW: <http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6W50-4YRXKGN-1&_user=835458&_origUdi=B6W63-4R0CPYY-2&_fmt=high&_coverDate=05%2F31%2F2010&_rdoc=1&_orig=article&_acct=C000045159&_version=1&_urlVersion=0&_userid=835458&md5=2fc33233c1a9621dd53fdf7cd59a0e8b>. ISSN 0740-8188

Tato studie zkoumá přijetí funkcí knihovny 2.0 v akademických knihovnách a u uživatelů prostřednictvím pohledu znalostního managementu. Na základě náhodně vybraných webových stránek 230 vysokoškolských knihoven a 184 uživatelů našli autoři využívání RSS a blogů ve vysokoškolských knihovnách, zatímco uživatelé široce využívají funkci záložek.

Základní funkcí knihoven je shromažďování, uchovávání a šíření znalostí. Až donedávna byla tato role plněna s malým zapojením uživatelů. S příchodem Webu 2.0 se vztah mezi knihovnami a uživateli dramaticky změnil. Schopnosti Webu 2.0 umožňují uživatelům a knihovnám oboustrannou komunikaci a výměnu znalostí. Uživatelé nemusí fyzicky chodit do knihoven, protože knihovny poskytují služby prostřednictvím webu. Uživatelé se také podílí na knihovních činnostech, které byly dříve výhradně v kompetenci knihoven - katalogizace pomocí folksonomie, připomínky ke knihám prostřednictvím blogů.

Výzkum se omezil na akademické knihovny v USA. Zkoumal možnosti využití jednotlivých funkcí Knihovny 2.0, do jaké míry akademické knihovny přijaly funkce Webu 2.0, jak je přijali uživatelé a jak se ve využívání liší různé kategorie uživatelů.

Je nutné nejen integrovat nové technologie a jejich využívání, je rovněž nezbytné, aby vysokoškolské knihovny byly více pozorné k potřebám uživatelů a plnění jejich požadavků. Vysoká možnost dostupnosti funkcí Webu 2.0 neodpovídá jejich skutečnému využívání. Musí být vytvořeny vhodné podmínky jejich využívání. Akademické knihovny investovaly do zdrojů, nabízejí různé služby uživatelům, ale co je důležitější, musí určit, zda uživatelé těchto funkcí využívají a kdo jsou tito uživatelé. Tato studie se pokouší řešit, zda akademické knihovny vyhovují potřebám uživatelů.

3. zdroj

LUO, Lili. Web 2.0 Integration in Information Literacy Instruction: An Overview. *Library & Information Science Research* [online]. January 2010, v 1, [cit. 2010-05-19]. s. 32-40.

Dostupný z WWW:

<http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6W50-4XWMGP1-2&_user=835458&_origUdi=B6W5R-4VCNDYY-1&_fmt=high&_coverDate=01%2F31%2F2010&_rdoc=1&_orig=article&_acct=C000045159&_version=1&_urlVersion=0&_userid=835458&md5=778c291085056422cb39f9ce734aee0d>. ISSN 0740-8188

Cílem této studie bylo prozkoumat přijetí technologií Webu 2.0 v návodech k výuce informační gramotnosti. Informační gramotnost je definována jako soubor schopností potřebných k vyhledávání a efektivnímu využívání potřebných informací a je klíčovou složkou ve vzdělávání uživatele knihovny. Pedagogické přístupy se neustále vyvíjí v reakci na rychle se měnící technologii i potřeby čtenářů. Studie dokládají zlepšenou efektivitu výuky vyplývající z integrace počítačových a internetových technologií, mezi které patří hlavně aplikace Webu 2.0. Proto se musí vzdělávací hodnotě Webu 2.0 věnovat také knihovníci. Zjištění naznačují, že knihovníci využívají Web 2.0 v různých úrovních a že to má kladný vliv na výuku a učení. Technologie Webu 2.0 jsou knihovníky aktivně používány při výuce informační gramotnosti. Jejich přijetí nástrojů Webu 2.0 se projevuje v tříúrovňové hierarchii. Na první úrovni knihovníci používají Web 2.0 pro vlastní potřeby bez zapojení studentů, na druhé úrovni používají nástroje Webu 2.0 v oblasti zapojení studentů (nástroje pro publikování obsahu, zapojení studentů do celoroční spolupráce a zlepšení interakce). Na třetí úrovni knihovníci čerpají některé funkce Webu 2.0 pro lepší ilustraci konceptů informační gramotnosti. Nejčastější v uvedeném výzkumu byla mezi knihovníky druhá úroveň.

4. zdroj

MARVANOVÁ, Eva. *Knihovna 2.0: model služeb* [online]. 2007, 17. 9. 2007 [cit. 2010-05-15]. Dostupný z WWW: <http://www.sdruk.cz/sec/2007/b1/09_Marvanova-knihovna_2.0.pdf>.

Ve svém článku se autorka zamýšlí nad možným přínosem pro knihovny, který by pro něj Web 2.0 se všemi svými možnostmi mohl mít. Uvádí, že je velmi důležité a zcela odvislé od zaměstnanců, ať už ve veřejných či akademických i dalších knihovnách, zda dokáží objektivně zhodnotit stav úspěšnosti právě jejich knihovny, jaká je její návštěvnost, oblíbenost, úroveň webových stránek, jaká je odezva samotných uživatelů.

Pro náš výzkum je tento článek zcela zásadní ve chvíli, kdy autorka doporučuje všem typům knihoven se zamyslet nad současným stavem a učinit změny ve prospěch uživatelů, kteří jsou

klíčoví pro činnost knihoven. Prostředí Web 2.0, potažmo Library 2.0, tyto změny podporuje a dopomáhá k uspokojivým výsledkům. Ale aby tomu tak bylo, je nejdříve nutné, provést průzkum na samotné půdě knihovny a v každém oddělení a objektivně vyhodnotit, které služby, za jakou cenu a v jakém rozsahu lze uskutečnit. Neboť modelem služeb Library 2.0 je udržet současné, ale získat i nové uživatele. Pokud knihovna zná jejich informační potřeby, zvýší v jejich očích svou prestiž a ti se pak budou vracet a její služby nadále využívat. Je tedy zřejmé, že aplikace Webu 2.0 jsou v dnešní době základním prvkem služeb knihoven.

2.1 Vyhodnocení zdrojů

Všechny námi vybrané zdroje se zabývají otázkou využívání aplikací Webu 2.0 v knihovnách. Toto téma je v současné době velmi aktuální z důvodu souboje knihoven a knihovnických služeb samotných s informacemi, jež naplňují média. Knihovny jsou instituce především informační, které by měly problém s nadměrou informací pomoci řešit a podat pomocnou ruku. Což se však neobejde bez faktu, že samy přistoupí na změnu svého vzhledu v očích veřejnosti a využijí elektronické prostředí k profesionalizaci a efektivnosti své práce.

Výše uvedené zdroje poukázaly na to, že ve srovnání se světem má knihovnictví v České republice jisté nedostatky a že doposud nebylo řádně zmapováno, jak si v dané oblasti stojí.

3 Metodologie

3.1 Hypotézy

1. Knihovníci, kteří využívají aplikace Webu 2.0 v soukromém životě, je rovněž více používají a podporují i v profesionální sféře.
2. Věk dosažené vzdělání má vliv na používání aplikací Webu 2.0.
3. Knihovníci, kteří nemají problém s osvojováním nových technik v informačních a komunikačních technologiích, nemají rovněž problém s osvojováním aplikací Webu 2.0.
4. Knihovníci, kteří odmítají jakékoli změny ve svém profesním životě, odmítají rovněž osvojení aplikací Webu 2.0.

3.2 Proměnné a operacionalizace

- věk - do 30 let, 31-40 let, 41-50 let, nad 51 let
- dosažené vzdělání - středoškolské, vyšší odborné, vysokoškolské
- typ knihovny - veřejné, univerzitní
- používání aplikací Webu 2.0 – kolik a jaké aplikace používá (viz dotazník)
- osobnost knihovníka – přístup ke změnám (viz dotazník)

3.3 Vzorek respondentů

V případě realizace našeho výzkumu bychom zvolili reprezentativní vzorek asi 300 osob, přičemž by byl proveden náhodný pravděpodobnostní výběr.

3.4 Doba konání průzkumu

Výzkum by měl trvat dva až tři měsíce i se zpracováním výzkumu.

3.5 Metoda výzkumu

Výzkum by byl realizován na základě kvantitativní metody, jelikož proměnné jsou měřitelné, a naším cílem je odhalit vztahy mezi nimi a poté dedukovat závěry.

3.6 Metoda sběru dat

Metodou sběru dat by se stalo výběrové šetření (survey), které nám umožní shromáždit požadovaná data získaná v určený čas průzkumu.

3.7 Nástroje výzkumu

Nástrojem výzkumu bychom stanovili dotazník, který by byl rozeslán na emailové adresy zaměstnanců vybraných knihoven.

3.7.1 Návrh dotazníku

1. Osobní údaje:

Věk:

- do 30 let
- 31-40 let
- 41-50 let
- nad 50 let

Vzdělání:

- středoškolské
- vyšší odborné
- vysokoškolské

2. Typ knihovny:

- veřejná
- univerzitní

3. Změny v mém profesním životě považuji za:

- přínos, obohacení a význam
- pokud budu předem informovaný, přijmu je
- pokud budu předem informovaný, znejistím
- hrozbu a stres

4. Obecné změny v soukromém životě:

- přijímám s nadhledem
- mám rád změny
- jsem rád, pokud je vše při starém
- beru je negativně

5. Které aplikace Webu 2.0 používám v soukromém životě:

- Wiki

- Blog
- RSS
- Tag
- Chat
- Sociální sítě
- Instant messaging
- žádné
- jiné

6. Které aplikace Webu 2.0 používám v profesním životě:

- Wiki
- Blog
- RSS
- Tag
- Chat
- Sociální sítě
- Instant messaging
- žádné
- jiné

7. Které aplikace Webu 2.0 jsem ochoten používat v budoucnu:

- Wiki
- Blog
- RSS
- Tag
- Chat
- Sociální sítě
- Instant messaging
- žádné
- jiné

8. Osvojování nových dovedností pomocí informačních a komunikačních technologií:

- nevidím v tom žádný problém
- zvládnou je, ale nepřijímám je s nadšením
- mně činí problémy

6 Použitá literatura

Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [on-line]. [cit. 2010-05-18]. Dostupný z www:

<http://sigma.nkp.cz/F/VAI8H5KYXC579Q6BC35S3V2EUFMQ452SAMAUJPGN2TPE97LUY-15276?func=file&file_name=find-b&local_base=KTD>.

LUO, Lili. Web 2.0 Integration in Information Literacy Instruction: An Overview. *Library & Information Science Research* [online]. January 2010, v 1, [cit. 2010-05-19]. s. 32-40.

Dostupný z WWW:

<http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6W50-4XWMGP1-2&_user=835458&_origUdi=B6W5R-4VCNDYY-1&_fmt=high&_coverDate=01%2F31%2F2010&_rdoc=1&_orig=article&_acct=C000045159&_version=1&_urlVersion=0&_userid=835458&md5=778c291085056422cb39f9ce734aee0d>. ISSN 0740-8188.

MARVANOVÁ, Eva. *Knihovna 2.0: model služeb* [online]. 2007, 17. 9. 2007 [cit. 2010-05-15]. Dostupný z WWW: <http://www.sdruk.cz/sec/2007/b1/09_Marvanova-knihovna_2.0.pdf>.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumu*. 1. vyd. Praha : Grada, 2009. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

SUCHÁ, Ladislava. *Metodologie a statistika výzkumu*. Studijní materiály k předmětu.

YOUNG-MI, Kim. – JUNE, Abas. Adoption of Library 2.0 Functionalities by Academic Libraries and Users: A Knowledge Management Perspective. *Library & Information Science Research* [online]. May 2010, v 3, [cit. 2010-05-19]. s. 27-42. Dostupný z WWW: <http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6W50-4YRXKGN-1&_user=835458&_origUdi=B6W63-4R0CPYY-2&_fmt=high&_coverDate=05%2F31%2F2010&_rdoc=1&_orig=article&_acct=C000045159&_version=1&_urlVersion=0&_userid=835458&md5=2fc33233c1a9621dd53fdf7cd59a0e8b>. ISSN 0740-8188>.